

İŞLETMELERİN POLİTİK RİSK ALGILAMALARI ve ANKARA'DA BİR ALAN ÇALIŞMASI

* Derviş Boztosun

** Aykut Göksel

Özet

Uluslararası firmalar gittikleri ülkelerde yatırım yaparlarken o ülkenin analizini yaparlar ve ülkedeki politik faktörleri de değerlendirirler.

Çalışma amacı, uluslararası yatırım yapan şirketlerin Türkiye'deki yatırımlarında politik riski analiz etmek ve Ankara'da yatırım yapmış olan çokuluslu firmaların politik risk algılamalarını ortaya çıkarmaktır.

1.GİRİŞ

Politik risk uluslararası şirketlerin yatırımlarını etkileyen önemli bir faktördür. Çokuluslu işletmeler herhangi bir ülkeye yatırım yapacakları zaman o ülkenin genel ortamını ve koşullarını incelemek zorundadırlar. Bunun nedeni Politik durum, rekabet, teknolojik gelişmişlik seviyesi, sosyo-kültürel değişimler gibi konularda doğru tahmin ve kararlar almalarını sağlamak ve bu bilgilere dayanan uzun dönemli planları içeren konularda doğru yaklaşımlar sağlamaktır. Eğer uluslararası yatırımcı ülkeyi iyi analiz edemezse yatırımı büyük bir risk ile karşı karşıya kalabilecektir.

2. POLİTİK RİSK KAVRAMI

Uluslararası yatırım kararlarında işletmeler, kendisine ait faktörlerin yanı sıra dış ülkenin çevresel faktörlerine de incelemek zorundadır. Aynı zamanda bu faktörlerle de yakından ilişki içerisinde olmak durumundadır. Dolayısıyla, yatırım yapılan ülkenin çevresel şartlarından doğan riskler işletme tarafından belirlenmek ve çözülmek zorundadır. Ancak her ülkenin kendi iç dinamiklerinden kaynaklanan farklı bilinmezler olabileceği gibi, uluslararası ölçümlere konu olacak bazı risklerde mevcuttur.

2.1. POLİTİK RİSKİN TANIMI

Politik risk, dış yatırımların ev sahibi ülke politikaları tarafından kısıtlanması olarak tarif edilebilir(Erbay,1996:79). Başka bir

* Araştırma Görevlisi,Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Bölümü

** Araştırma Görevlisi,Gazi Üniversitesi İİBF, İşletme Bölümü

tanımlamada ise Franklin R. Root (1972:354) " uluslararası işletme hareketlerinde kar veya maddi varlıkların kaybına sebep olan yabancı veya kendi ülkesinde savaş, ihtilal, askeri darbe, kamulaştırma, vergilendirme, döviz sınırlamaları ve ithalat sınırlamaları gibi farklı politik olayların olabirliği" olarak tanımlanmaktadır.

2.2. POLİTİK RİSKİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

Kavramsal açıdan politik risk, diğer belirsizlik yaratabilecek risk unsurlarından çok ayrı düşünülemez. Nihayetinde uluslararası işletmeler nihai kararları birbirine bağlı bu faktörleri çözererek verirler. Bütün bu faktörleri şu çerçeve içerisinde düşünebiliriz.

2.2.1. Politik Riskin kaynakları

1. Rekabet halindeki politik akımlar (milliyetçilik,sosyalizm, komünizm)
2. Sosyal kargaşa , karışıklık ve huzursuzluklar
3. Politik bağımsızlığın tehdit edilmesi
4. Askeri çatışmalar, iç isyanlar ve terörizm
5. Etkin rol oynayan iş guruplarını ilgilendiren kazanılmış haklar
6. Politik birlikler
7. Politik belirsizlikler
8. Politik kesintiler

Yatırım yapılan ülkede oluşturulan politikalar ülkede uygulama alanı bulduğu her konuda kendini gösterir. Bu yüzden askeri kargaşa, çatışma gibi sebeplerin dışında asıl kaynak ülkedeki politik eğilimlerdir.

2.2.1.1. İç Politik Faktörler

Bu faktörler ışığında politik risk kavramı içinde ilgili ülke içi politik etmenleri şöyle belirtebiliriz(Mutlu,1999:349).

- a) Ülkedeki yönetim şekli
- b) Hükümet ve muhalefetin güç dengesi
- c) Hükümetin İstikrarı
- d) Parlâmento Dışı Baskı Gruplarının Güçleri
- e) Sosyal huzursuzluk ve karışıklık
- f) Silahlı mücadeleler, yerel ayaklanmalar ve isyanlar

g) Milliyetçilik

2.2.1.2. Yasal Faktörler

Ülkelerin hukuki sistemlerinin farklı olmasından kaynaklanan hukuki engeller de politik riskin bir alt unsuru olarak düşünülebilir. Genellikle ülkelerin kendilerine özgü kültürel ve sosyal yapılarından doğan ve evrensel özellikleri de kapsayan hukuki yapıları mevcuttur. Bu hukuki yapı kendi topraklarında her türlü kişi ve kuruluş için aynı şekilde geçerlidir. Dolayısıyla yabancı yatırımcıda o ülkenin hukuki sistemine aksi bir düzenleme olmadığı müddetçe uymak durumundadır.

2.2.1.3. Dış Faktörler

Dış ülkelerde meydana gelen ancak yansımalarını yatırım yapan ülkelerde görebileceğimiz işçi, köylü ve öğrenci birlikleri çok taraflı veya iki taraflı anlaşmalar gereğince ülkenin taahhüt ettiği veya yükümlülük altına girdiği durumlar hükümetler üssü durumunda olan siyasi ve ekonomik kuruluşların şart olarak ortaya sürdüğü faktörler (birleşmiş milletler veya AB gibi) silahlı çatışmaya girmeye hazır veya bu tür gelişmeleri desteklemeye hazır yabancı hükümetler ülkede meydana gelebilecek savaş, iç isyan gibi kargaşa yaratacak ortamlarda yabancı şirketlerin mal ve ilgili bedellerin transferinin engellenmesi gibi bir risk ortaya çıkabilecektir.

2.2.3. Politik Risk Çeşitleri

Politik risk yaratacak olayların niteliğine göre iki farklı riskten söz edilebilir. Bu iki risk türü de toplumsal ve iktidara bağlı olarak gelişen olayları içerir.

2.2.3.1. Makro Risk

Beklenmedik ve siyasi olarak şekillenmiş durum değişiklikleri, bütün yabancı girişimciler yöneldiği zaman ortaya çıkan risk makro risktir. Politik çevrede meydana gelen riskler belirli bir alanı veya sektörü değil, bütün ilgili yabancı yatırımcıları etkilemesi söz konusudur. Ülkede meydana gelen politik kargaşa, toplumsal olaylar ve bunun gibi yabancı yatırımcıyı etkileyebilecek bir çok unsur vardır. Küba ve İran devrimleri

gibi olaylarda ortaya çıkan ve işletmeye olan etkinin büyük oranda dış çevreden kaynaklandığı riskler makro risk olarak adlandırılmaktadır(Erbay,1996:79-80).

2.2.3.2. Mikro Risk

Politik risklerin büyük bölümü mikro risklerdir. Makro riskler bütün ülkeyle ilgiliyken mikro riskler seçilmiş sektöre veya ülkedeki belli bir endüstri işletme veya projeye yöneliktir.Çevresel politik değişiklik ekonominin belli bir bölümü, belli bir sektörü veya da seçilmiş bir girişimi etkileme niteliğinde olursa bu politik risk mikro risk olarak değerlendirilir(Erbay,1996:80).

2.2.4. Politik Risk Tahminlemesi

Uluslararası işletmeler ülkede oluşan gelişmelere bağlı olarak politik riskin belirlenmesi amacıyla farklı yöntemler geliştirmişlerdir. Bu yöntemlere ek olarak politik risk endeksleri hazırlanmıştır. Bunlara ek olarak işletmeler uluslararası faaliyetlerini risk unsurlarını düşünerek şekillendirirler. Hazırlanan risk indekslerinden de faydalanarak karar aşamasına gelirler.

Politik risk tahminlemesi dört aşamayı gerektirir.

1. Mevcut hükümet şeklinin anlayışı, politik davranış modelleri ve uygunluk açısından kuralları.

2. Belirli bir bölge için, politik risk çeşidinin ortaya çıkarılması ve uluslararası yatırımın faaliyeti veya ürünün analizi.

3. Politik risk kaynağının tespit edilmesi.

Kamulaştırma gibi bir risk, milliyetçilik veya sosyalizm anlayışı gibi bir kaynaktan doğabilir. İşletmelerin bölgesel acıdan kısıtlamaları ile ilgili risk olabilir. Bu adımda politik risk kaynağı olabilecek politik grup veya güç belirlenir.

4. Uzun vade de politik risk doğurabilecek projeler, olaylar.

2.2.5. Politik Risk Analiz Yöntemleri

İşletmeler dört tür analiz yönteminden faydalanırlar.

2.2.5.1. Ev Sahibi Ülkeyi Ziyaret

Bu analiz yaklaşımı yatırım yapacak veya yatırım kararı verecek ekiplerin veya kişilerin yatırım yapılacak ülkeyi ziyaret etmeleri ile başlar(Subhash,1990:300).

Bu ziyaret sırasında pazar araştırması önemli bir ağırlık kazanır. Ülkenin pazarı ürün yönünde incelenir. Pazar yapısı derinlemesine analiz edilir. Buna ilave olarak hükümet yetkilileri ile görüşme yapılır. Yatırım ortak yatırım şeklinde gerçekleşecekse ilgili ortak ile görüşmeler gerçekleştirilir. Bu ziyaret ile pazarın analizi istenilmeyen durumları yüzeysel olarak çok derinlemesine inilmeden yapılır. "Bununla beraber pek çok uluslararası yatırım yapan işletme korkunç durumlarla karşı karşıya kalarak deneyim kazanmışlardır(Subhash,1990:69)."

2.2.5.2. Danışman Yardımı

Bu analiz yöntemi uzman bir kişinin görüşleri veya dışarıdan bir danışmanın görüşlerini dikkate alır. Bu kişiler genelde eğitimciler, diplomat, yerel politikacılar veya işletme çalışanlarıdır. yönetime sunulan rapor sonucunda karar verilir.

Bu yaklaşımda politik risk çalışması yapan grubun dışında kalan görüş ve düşüncelere de yer verilir. Bu iki düşünce arasında ilişki kurulur. Politik boyutun anlaşılabilirliğini tanımlamak için bu yapılmalıdır(Rummel,1978:68). Ayrıca ülkede yeni düzenleme olasılığı, politik güçlerin rekabetinin yoğunluğu, mevcut liderin kişiliği, hedefleri bütün bu çalışmalarda yer alır(Rummel,1978:69). Ancak, verilen raporlar veya dışarıdan alınabilecek tavsiyelerin niteliği ve kalitesi ilgili raporu hazırlayanların tecrübesi, kapasitesine bağlı kalacaktır.

2.2.5.3. Delphi Tekniği

Bu teknik verilen bir problem hakkında bir grup uzmanın bağımsız, tarafsız yorumlarını, ölçümlerini sistematik olarak değerlendirilmesini içerir. İlgili görüşlerin istatistiği bir dağılıma göre sonuçlandırılması üzerine kurulur. Süreç içerisinde bir kaç kez problem tekrarlanır. Bireysel görüşlerden ziyade grubun düşüncesi önemlidir. İlk önce yatırım kararı verecek kişi veya grup, ülkenin politik kaderini etkileyecek bazı politik faktörleri tanımlamaya gayret eder (Rummel,1978:69-71)

Son olarak politik risk göstergeleri ve ölçümlerinin hepsini içine alan liste kesinlik kazanmış olur. Bu yöntem bütün ülkeler için yapılır ve ülkelerin yüksek, orta ve düşük risk gruplandırılması yapılır. Bu oluşturulan listeler ayrıntılı ve tam olarak yapılırsa politik riskin belirlenmesi açısından çok önemli olur. Bilgili profesyonel uzmanların iyi zamanlama ile yaptıkları çalışmalar doğru görüşü yansıtır. Bireysel görüşlerin birleştirilmesi de uygun bir davranış olarak düşünülebilir.

Bununla beraber en ufak bir faktörün gözden kaçması, tekniğin hatalı bir sonuç vermesine neden olabilir. Bu açıdan oluşturulan listenin önemi büyüktür.

2.2.5.4. Niceliksel Yöntem

Politik riskin belirlenmesi nicelik açısından biraz farklılık gösterir. Daha zıya de, finansal riskin belirlenmesinde kullanılan bu yöntem, politik riskin belirlenmesi açısından ölçülebilir politik faktörlerin değerlendirilmesini ifade eder. Özellikle, ülke riskinin belirlenmesi yönünden önemli olan bu yöntem borç alacak, vade uzunluğu, ulusal rezervler ve ödemeler dengesine ilişkin rasyoları içerir.

Politik riskin belirlenmesi açısından bir çok işletme tanımlayıcı yöntemlere ek olarak niceliksel yöntemlerde kullanılabilir(Subhas,1990:305). Özellikle gelişen bilgisayar yardımıyla bu kullanılabilir bir yöntem haline gelmiştir. Ölçülebilen tanımlayıcı faktörler nicel hale dönüştürülerek matematiksel ilişkileri ve gelişimi incelenir. Uzmanların yorumu ile doğru bilgiler programa katılarak analizi yapılır.

Kullanılan analizlerden biri de "diskriminant analizi"dir. Bu analizde ülkeler borç yükümlülüğünü yerine getirebilen veya yerine getiremeyen olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Bu analizde her ülkenin bu iki gruptan birine dahil oldukları kabul edilir. Genel olarak analizden amaç ülkelerin ekonomik performansını yansıtan geçmiş dönemlere ait istatistiği değerleri kullanarak bu ülkelerin gelecekteki borç erteleme veya ertelememe durumlarını ortaya çıkarmaktadır (Acar,1993:205).

2.2.6. Politik Riskin Ölçümü

Politik risk uluslararası yatırımın bir gerçeğidir. Yatırıma ulusal grupların göstereceği tepki ve bu tepkinin yansması riskin ağırlığını

belirler. Ülkede yönetim şekli değişikliğe uğradığı veya lider değiştiği halde sistem aynı kalabilir. Yahut siyasi lider değişmeden veya sistem aynı kalarak ülke politikalarında keskin değişikliklerde olabilir.

Buna bağlı olarak bağımsız politik risk danışmanları ülkelerin politik riski üzerine çalışmalar yaparlar ve özetlerini müşterilerine yardım için sağlarlar. Ölçüm yapan kuruluşları şöyle inceleyebiliriz.

- Economist Intelligence Unit (EIU)
- International Country Risk Guide (ICRG)
- Business Environment Risk Information (BERI) dir.

EIU' ya göre ülkeler 100 puana kadar puanlamaya tabi tutulur.

Buna göre ;

- A - 0 . 20 puan en az riskli
- B - 21 . 40 puan
- C - 41 . 55 puan
- D - 56 . 75 puan
- E - 76 . 100 puan en çok riskli

Bu puanlar aynı zamanda belirli bir risk düzeyini temsil eder.

Dış borç gibi orta vade de ödünç para verme gibi riskleri içeren "medium" kategorisi için en fazla 45 puandır. Politik risk açısından 40 puanın aşılması ekonomi yönetimi gibi hükümet istikrarı ve politikaları gibi faktörlerin negatif yönde olduğunu gösterir.

The İnternational Country Risk Guide, İngiltere de "İnternational Communications Ltd." In yayınladığı bir indekstir. ICRG, karma bir risk belirler. Bu karma içinde faktörlerin %50' si politik değişkenlerde meydana gelmektedir. Geçmişte olaylardan farklı olarak ekonomik beklentilerin üzerinde durulur. Buna ilave olarak hükümet yapısına veya bozukluğunu içeren faktörleri ele alır (Simon,1984:127). Ekonomik, finansal ve politik risk için kendine özgü oranlarına ilave olarak karma risk içinde bir risk belirler.

- 70 - 84.5 düşük risk
- 60 - 69.5 orta risk
- 50 - 59.5 orta-yüksek risk
- 0 - 49.5 yüksek risk

Politik risk için maximum 100, finansal ve ekonomik risk için ise 50 puan belirlenmiştir. Karma risk ise 85-100 arası en az riski temsil eder.

BERI ise bir politik risk indeksidir. Yılda iki kez incelenir ve toplam 48 ülkeyi inceleme alanı olarak seçmiştir."1990 yılı rakamlarıyla Brezilya EIU' ya göre 55 puan ile C kategorisinde yer almıştır. ICRG, 62 ile ortak riski gösterirken 129 ülke içerisinde 54 sırada Brezilyayı göstermiştir. Politik risk 100 üzerinden 67, finansal risk 50 üzerinden 34 ve ekonomik risk yine 50 üzerinden 23 dür.

Bütün bunlara ilave olarak politik çevresel ortamı inceleyen bir başka indeks de "Political system Stability Index"(PSSI)' dir. Dört yılda bir yapılan çalışmalarda ülke göstergelerinin sıralanışının sayısal ölçümü geliştirilmiştir. Ülkenin dıştan ve içten kaynaklanan analizlerin içeriğinde, ülkenin politik açıdan uygunluğunun bir işletme açısından değerlemesi yapılır. Bununla birlikte politik risk tahminlenmesine önemli bir faktörde katılır. Bu faktörde belirli bir periyodun dışında yatırım süreci içinde oluşabilecek radikal değişikliklerdir.

Bu tür indeks çalışmalarının faydası vardır fakat tek başlarına yeterli gelmeyecektir. Karar aşamasında ülkedeki mevcut politik bilgilere sahip olmak gerekir.

2.2.8. Politik Risk ve Sonuçları

Uluslararası yatırım yapan işletmeler, belirli politik olayları ve gelişmeleri izlemek isterler. Eğer yatırım kararı verilirse analizler yapılmaya başlanır. Bu ara da ev sahibi hükümetin faaliyetleri ve politikaları yatırımcı işletmeyi yakından ilgilendirecektir. Hatta ülkedeki yönetimin hedefleri, politikası yatırım süresince ve sonrasında sürecin bir parçası olarak düşünülür. Ülkedeki politik zorluklara karşı üç farklı stratejiyi uygular. Bunlar; tepkiyi tespit etmek, geri çekilmek, karşılık vermek.

Ülkede olabilecek politik gelişmeler kadar, yatırım yaptıkları ülkenin politik olayları yanında diğer ülkelere olan politik ilişkileri de bir risk oluşturmaktadır (Acar,1993:189).

politik müdahaleler, özellikle radikal değişikliklerin gelişmeyen ve gelişmekte olan ülkelerde olduğu görülürken, gelişmiş ülkelerde farklı yollarla yabancı yatırımların kontrol edildiği görülür.

Hükümetin ekonomik yönetimi, politikadaki değişikliğin sıklığı, iş dünyası ile ilişkileri, bürokrasi ve yönetim-halk yakınlığı düşünüldüğünde, güven vermeyen bir ülkeye yatırım yapmak yatırımcı

için uygun değildir. Ancak hükümetin yabancı yatırımcıya verdiği imtiyaz da önemli bir etkidir.

Tablo 1. Politik Risk ve Sonuçları

POLİTİK RİSKLER	SONUÇLARI
Kamulaştırma	İşletmelerin sermaye ve mülkiyet kaybı
Kısmi kamulaştırma	Faaliyetlerin kısıtlanması
Faaliyetlerin sınırlandırılması	Hisse senetler, üretim özellikleri, işveren politikaları ve yöresel mülkiyetin etkilenmesi
Devretme özgürlüğündeki sınırlamalar	İşletmelerin finansal ve mülkiyet hakları açısından etkilenmesi
Çeşitli düzenlemeler	Tek taraflı düzenlemeler şeklinde yapıldığında, anlaşma maddelerine aykırı bir durumun çıkması
Vergi kanunlarındaki belirsizlikler	İşletmelerin karlarını önemli derecede etkilemesi
Diğer belirsizlikler	Mülkiyetlere verilen zararlar personel ayaklanmaları, isyanlar, devrim ve savaşlar

3. POLİTİK RİSK ALGILAMASI: ANKARA'DA BİR UYGULAMA ÖRNEĞİ

Çalışmanın teorik çerçevesinde politik riskle ilgili verilmeye çalışılan bilgilerden hareketle politik riskin belirleyicisi temel faktörler ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu faktörlerin politik riski ne derece etkilediği veya etkilemediği incelenmiştir.

3.1 ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmanın asıl amacı uluslararası firmaların Türkiye' deki yatırımlarında politik riskin analizi ve Ankara'daki uluslararası firmalarda bir uygulama yapmaktır. Bunun için çalışmaya politik riskle ilgili literatür taranarak başlanmış ve bu literatürden alınan bilgilerle teorik kısım oluşturulmuştur. Teorik kısımda politik riskin analizi yapmak için gerekli bilgiler oluşturulmuş ve sistematik tarzda verilmiştir.

Uygulama bölümünde uluslararası şirketlerin Ankara'da şubesi veya direk yatırımı bulunanlara bir anket formu oluşturulmuş ve bu anket formu politik risk faktörlerini içine alan 22 faktöre ayrılarak bir ölçeklendirme vasıtasıyla Türkiye için politik risk faktörü analiz

edilmeye çalışılmıştır. Sonunda çalışmaya katılanlarda elde edilen sonuçların hepsinin ağırlıklı aritmetik ortalaması alınarak ülke puanı hesaplanmıştır.

3.2 ARAŞTIRMANIN KAPSAMI

Çalışmanın uygulama yeri Ankara' daki şirketler olduğu için Hazine Dış Ticaret Müsteşarlığından 1954-1999 yılları arasındaki yabancı sermayenin firmalara göre dağılımı listesi temin edilmiştir. Bu listede 440 tane firmadan oluşmaktadır. Bu listedeki yabancı ortakların büyük bir çoğunluğunun şahıs ve küçük şirketler olması benim çalışmamda kullanabileceğim uluslararası firma tiplerine uymadığı ortaya çıkmıştır. Geri kalan firmaları büyük ve uluslararası firma olarak kabul edilip çalışmaya dahil edilmişlerdir. Anket çalışmada 10 firma olumlu cevap vermiş diğerleri çalışmaya katılmamışlardır. Çalışma kapsam olarak politik risk kavramından iç politik faktörleri kapsamaktadır. Diğer politik risk faktörleri çalışma dışı bırakılmışlardır.

3.3. ÇALIŞMANIN BULGULARI

Çalışma sunucunda elde edilen bulgular faktörlerden elde edilen sonuçları tek tek verilmesi ile şöyle gösterilebilir.

Tablo 2. Türkiye'nin politik istikrarının politik riske etkisi

Yeterlilik derecesi	Sayı	Oran
1 Hiç		
2 Çok az		
3 Kısmen	1	10
4 Fazla	5	50
5 Çok fazla	4	40
Toplam	10	100

Tablodan elde edilen verilere göre Türkiye'deki politik ortamda bir belirsizliğin olduğu ve bununda politik riski yükselttiği görülmektedir. Ağırlıklı Aritmetik Ortalaması 2.3

Tablo 3. Hükümetlerin politikalarının devamlılığının politik riske etkisi

Yeterlilik derecesi	Sayı	Oran
1 Hiç		
2 Çok az		

3 Kısmen	1	10
4 Fazla	3	30
5 Çok fazla	6	60
Toplam	10	100

Tablodan elde edilen verilere göre Türkiye'deki hükümetlerin politikalarının sık değiştiği ve bununda politik riski yüksek düzeyde etkilediği görülmektedir. Ağırlıklı Aritmetik Ortalaması 4.5

Tablo 4. Türkiye'nin uluslararası ilişkilere bakışının politik riske etkisi

Yeterlilik derecesi	Sayı	Oran
1 Hiç	4	40
2 Çok az	3	30
3 Kısmen	2	20
4 Fazla	1	10
5 Çok fazla		
Toplam	10	100

Tablodan elde edilen verilere göre Türkiye'nin uluslararası ilişkilerinin politik riske çok fazla sebep olmadığıdır. Ağırlıklı Aritmetik Ortalaması 2

Tablo 5. Hükümetlerin sınırlama gücünün politik riske etkisi

Yeterlilik derecesi	Sayı	Oran
1 Hiç		
2 Çok az	3	30
3 Kısmen	3	30
4 Fazla	3	30
5 Çok fazla	1	10
Toplam	10	100

Tablodan elde edilen verilere göre hükümetlerin sınırlamalarının politik riski belirli düzeyde etkilediğidir. Ağırlıklı Aritmetik Ortalaması 3.3

Tablo 6. Hükümet ve muhalefetin güç dengesinin politik riske etkisi

Yeterlilik derecesi	Sayı	Oran
1 Hiç		
2 Çok az		
3 Kısmen	1	10
4 Fazla	5	50

5 Çok fazla	4	40
Toplam	10	100

Tablodan elde edilen verilere göre hükümet ile muhalefet arasındaki güç dengesinin politik riski artırdığı ve yabancı yatırımcılar tarafından dikkate alındığı görülmektedir. Ağırlıklı Aritmetik Ortalaması 4.3

Tablo 7. Bürokrasinin politik riske etkisi

Yeterlilik derecesi	Sayı	Oran
1 Hiç	5	50
2 Çok az	3	30
3 Kısmen	2	20
4 Fazla		
5 Çok fazla		
Toplam	10	100

Tablodan elde edilen verilere göre Türkiye'deki bürokrasinin politik riske sebep olmadığı görülmektedir. Ağırlıklı Aritmetik Ortalaması 1.7

Tablo 8. Mevzuatın sık sık değişmesinin politik riske etkisi

Yeterlilik derecesi	Sayı	Oran
1 Hiç		
2 Çok az		
3 Kısmen	2	20
4 Fazla	3	30
5 Çok fazla	5	50
Toplam	10	100

Tablodan elde edilen verilere göre mevzuatın sık değişmesi politik riski yükselttiği görülmektedir. Ağırlıklı Aritmetik Ortalaması 4.3

Tablo 9. Para ve mal transferindeki sınırlamaların politik riske etkisi

Yeterlilik derecesi	Sayı	Oran
1 Hiç	2	20
2 Çok az	3	30
3 Kısmen	4	40
4 Fazla	1	10
5 Çok fazla		
Toplam	10	100

Tablodan elde edilen verilere göre yabancı yatırımcılar para ve mal transferinde çok fazla zorlukla karşılaşmadıkları görülmektedir. Ağırlıklı Aritmetik Ortalaması 2.4

Tablo 10. İhracat kontrollerinin politik riske etkisi

Yeterlilik derecesi	Sayı	Oran
1 Hiç	2	20
2 Çok az	3	30
3 Kısmen	3	30
4 Fazla	1	10
5 Çok fazla	1	10
Toplam	10	100

Tablodan elde edilen verilere göre ihracat kontrolleri ile ilgili belirgin bir görüş çıkmamasına rağmen politik riski kısmen etkilediği söylenebilir. Ağırlıklı Aritmetik Ortalaması 2.6

Tablo 11. Kamulaştırma tehlikesinin politik riske etkisi

Yeterlilik derecesi	Sayı	Oran
1 Hiç	4	40
2 Çok az	4	40
3 Kısmen	2	20
4 Fazla		
5 Çok fazla		
Toplam	10	100

Tablodan elde edilen verilere göre yabancı yatırımcılar açısından kamulaştırmanın bir politik risk unsuru olmadığı görülmektedir. Ağırlıklı Aritmetik Ortalaması 1.4

Tablo12. Vergi politikalarının politik riske etkisi

Yeterlilik derecesi	Sayı	Oran
1 Hiç	1	10
2 Çok az	3	30
3 Kısmen	4	40
4 Fazla	2	20
5 Çok fazla		
Toplam	10	100

Tablodan elde edilen verilere göre uygulanan vergi politikaları politik riske kısmen sebep olmaktadır. Ağırlıklı Aritmetik Ortalaması 2.7

Tablo 13. Yüksek enflasyonun politik riske etkisi

Yeterlilik derecesi	Sayı	Oran
1 Hiç	1	10
2 Çok az	1	10
3 Kısmen	5	50
4 Fazla	2	20
5 Çok fazla	1	10
Toplam	10	100

Tablodan elde edilen verilere göre Türkiye'deki yüksek enflasyonun politik riske etkisi açısından net bir görüş olmamakla birlikte kısmen etkilediği söylenebilir. Ağırlıklı Aritmetik Ortalaması 2.6

Tablo 14. Devletin yerli sanayii teşvikinin politik riske etkisi

Yeterlilik derecesi	Sayı	Oran
1 Hiç		
2 Çok az	2	20
3 Kısmen	3	30
4 Fazla	3	30
5 Çok fazla	2	20
Toplam	10	100

Tablodan elde edilen verilere göre devletin yerli sanayii teşvik etmesi politik bir risk unsuru olarak görülebilir. Ağırlıklı Aritmetik Ortalaması 3.5

Tablo 15. Sivil toplum kuruluşlarının baskısının politik riske etkisi

Yeterlilik derecesi	Sayı	Oran
1 Hiç	5	50
2 Çok az	3	30
3 Kısmen	1	10
4 Fazla	1	10
5 Çok fazla		
Toplam	10	100

Tablodan elde edilen verilere göre Türkiye'deki sivil toplum kuruluşları bir politik risk unsuru olmamaktadır. Ağırlıklı Aritmetik Ortalaması 1.7

Tablo 16. Radikal sol eğilimlerin politik riske etkisi

Yeterlilik derecesi	Sayı	Oran
1 Hiç	4	40
2 Çok az	3	30
3 Kısmen	1	10
4 Fazla	1	10
5 Çok fazla	1	10
Toplam	10	100

Tablodan elde edilen verilere göre Türkiye'deki radikal sol eğilimler politik risk unsuru olarak çok az görüldüğü tespit edilmiştir. Ağırlıklı Aritmetik Ortalaması 2.2

Tablo 17. Radikal milliyetçi eğilimlerin politik riske etkisi

Yeterlilik derecesi	Sayı	Oran
1 Hiç	2	20
2 Çok az	2	20
3 Kısmen	3	30
4 Fazla	3	30
5 Çok fazla		
Toplam	10	100

Tablodan elde edilen verilere göre Türkiye'deki milliyetçi eğilimlerin çok az politik riski etkilediğidir. Ağırlıklı Aritmetik Ortalaması 2.7

Tablo 18. Radikal dinci eğilimlerin politik riske etkisi

Yeterlilik derecesi	Sayı	Oran
1 Hiç	4	40
2 Çok az	3	30
3 Kısmen	3	30
4 Fazla		
5 Çok fazla		
Toplam	10	100

Tablodan elde edilen verilere göre Türkiye'deki radikal dinci eğilimlerin çok az politik riske sebep olduğudur. Ağırlıklı Aritmetik Ortalaması 1.9

Tablo 19. Yabancı düşmanlığının politik riske etkisi

Yeterlilik derecesi	Sayı	Oran
1 Hiç	5	50
2 Çok az	3	30
3 Kısmen	2	20
4 Fazla		
5 Çok fazla		
Toplam	10	100

Tablodan elde edilen verilere göre Türkiye'deki yabancı düşmanlığı politik riske sebep olmamaktadır. Ağırlıklı Aritmetik Ortalaması 1.7

Tablo 20. Etnik ve dinsel Çatışmaların politik riske etkisi

Yeterlilik derecesi	Sayı	Oran
1 Hiç	3	30
2 Çok az	3	30
3 Kısmen	1	10
4 Fazla	2	20
5 Çok fazla	1	10
Toplam	10	100

Tablodan elde edilen verilere göre Türkiye'deki etnik ve dinsel çatışmaların kısmen politik riske sebep olduğudur. Ağırlıklı Aritmetik Ortalaması 2.3

Tablo 21. Sınıf çatışmalarının politik riske etkisi

Yeterlilik derecesi	Sayı	Oran
1 Hiç	5	50
2 Çok az	3	30
3 Kısmen	2	20
4 Fazla		
5 Çok fazla		
Toplam	10	100

Tablodan elde edilen verilere göre Türkiye'deki sınıf çatışmalarının politik risk unsuru olarak değerlendirilemeyeceği görülmektedir.

Tablo 22. Askeri darbelerin politik riske etkisi

Yeterlilik derecesi	Sayı	Oran
1 Hiç		
2 Çok az	1	10
3 Kısmen	1	10
4 Fazla	4	40
5 Çok fazla	4	40
Toplam	10	100

Tablodan elde edilen verilere göre Türkiye'deki askeri darbelerin politik risk fazla etkilediğidir. Ağırlıklı Aritmetik Ortalaması 4.1

Tablo 23. Terörizmin politik riske etkisi

Yeterlilik derecesi	Sayı	Oran
1 Hiç		
2 Çok az	1	10
3 Kısmen	2	20
4 Fazla	4	40
5 Çok fazla	3	30
Toplam	10	100

Tablodan elde edilen verilere göre Türkiye'deki terör olaylarının politik risk unsuru olarak kabul edilebileceğidir. Ağırlıklı Aritmetik Ortalaması 3.9

SONUÇ

Türkiye de yatırım yapan yabancı yatırımcılar için politik risk unsurlarından araştırmadan elde ettiğimiz sonuçlara göre ön plana çıkan üç unsur göze çarpmaktadır.

1. İstikrarsızlık

Türkiye, siyasi hayatında üç defa kesintiye uğramıştır. Her on yılda bir askeri müdahalelerde baş başa kalmıştır ve bu risk, şartlar çerçevesinde yeniden gündeme gelebilecek niteliktedir. Ülkenin politik çizgisinde meydana gelen inişler veya çıkışlar, bir istikrarsızlık göstergesi olarak değerlendirilir. Türkiye' dede bu risk söz konusudur. 1923'den günümüze kadar geçen 76 yıldır 55 hükümet kurulmuştur. Bu yaklaşık her 16 ayda bir yeni bir hükümet değişikliğini ifade eder. Bu hükümet değişiklikleri beraberinde bürokratik ve parti programlarına dayanan yeniliklerini de beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla, Türkiye'nin iktisadi hayatında da bir istikrar sağlamak zorlaşmaktadır.

2. Belirsizlik

Türkiye'nin politik hayatında, derin, radikal değişiklikler meydana gelmemekle beraber, kısa vade de bir belirsizlik her zaman söz konusudur. Bu belirsizlik yabancı yatırımcı açısından önemli bir etkidir. Yatırımcı, 10-15 yıllık planlar dahilinde yatırımlarını yönlendirmektedir. Dolayısıyla, yatırımcı en azından orta vade de önünü görmek istemektedir. Ancak politik belirsizlik, yabancı yatırımcıyı, yatırım konusunda kararsızlığa itmektedir. Devam eden terör ise önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır.

3. Politik Güçler

Politik güçleri incelerken karşımıza ilk çıkan unsur, parlamenter rejimin vazgeçilmez faktörü olan siyasi partilerdir. Türkiye'nin siyasi hayatında merkez-sağ ve merkez-sol ağırlık kazanmıştır. Dört siyasi parti, (ANAP, DYP, CHP, DSP) bu alanda konumlandırılmıştır. Daha

sağı temsil eden siyasi partiler de mevcuttur ve bu partilerin oy oranları %30 civarındadır. Radikal sol partilerin oy oranları %5-6 dır. Dolayısıyla, Türkiye'de, radikal eğilimler olmakla birlikte oy oranları tek başına iktidara gelmekten uzaktır.

Ülkede devam eden politik istikrarsızlık, üç kere gerçekleşen askeri darbeler, devam eden terör olayları, Türkiye'yi politik açıdan, önu görülen, bir ülke olmaktan uzaklaştırmaktadır. Bu yüzden Türkiye'yi politik riski düşük bir ülke olarak değerlendiremeyiz. Ancak, konu için önemli bir veri olan yabancı sermaye yatırımlarındaki artışlarını Türkiye'nin politik yapısına rağmen farklı özelliklerine bağlayabilir. Atmış beş milyonluk dinamik bir pazar, gümrük birliği üyesi, Türk Cumhuriyetlerine yakın olması gibi avantajlar, Türkiye'yi yabancı sermaye için her zaman popüler yapmıştır. Yakın zamanda çıkarılan Tahkim Yasası, Avrupa Birliğine aday ülke statümüzün yeniden tanınması ve IMF ile yapılan anlaşma Türkiye'yi yabancı sermaye açısından daha da cazip hale getirdiği görülmektedir.

Oluşturulan 22 adet tablonun ağırlıklı aritmetik ortalamaları toplandığı zaman 59.8 yapmaktadır. Bunu 22'ye bölümü neticesinde 2.7 sayısı elde edilmektedir. 2.7 bizim ölçüğümüzde çok az ve kısmen sıralamasında yer almaktadır. Ülkemizin yabancı yatırımcılar için az riskli bir ülke olduğunu söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

- ACAR, Yonca. 1993. **Çokuluslu Şirketlerin yatırım Kararlarını Etkileyen Çevresel Faktörler ve Ülke Riski**, İstanbul
- ERBAY, Yusuf. 1996. **Küresel İşletmelerin Yönetimi ve Türk İşletmelerinin Yeni Türk Cumhuriyetlerine Yönelik Faaliyetleri**, Ankara Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Yayın No:11
- MUTLU, Esin (Can).1999. **Uluslararası İşletmecilik**, İstanbul, Beta Basım,
- ROOT, Franklin R.. 1972. "Analyzing Political Risk in International Business", **Multinational Enterprises in Transition, Darwin Press**, s. 354
- RUMMEL R.J, ve David A. HEANEN. 1978. "How Mutinational Anlze Political Risk", **Harward Business Reviews**, s.68, Jan-Feb,
- SIMON, Jeffrey D. 1984. "A Theoretical Persfective on Political Risk", **Journal of İntenational Business Studies**, s.127, Winter,
- SUBHASH, J.Jain, 1990. **Intenational Marketing Management**, California, PWS-KENT Publishing

